

УДК 811.163.2'276.4-053.81:001.8''19/...''
811.163.2'276.4-053.81:[81'374.2:81'373.43]
811.163.2'276.4-053.81:[81'374.2:81'276.4]

*Диана Благоева**

(Институт за български език, Българска академия на науките, София)

НОВОТО В БЪЛГАРСКИЯ МЛАДЕЖКИ ЖАРГОН И ЛЕКСИКОГРАФСКАТА ПРАКТИКА**

Новоречје, 2023, бр. 9.

В статията се коментира проблемът за лексикографското описание на съвременната българска жаргонна лексика. Разглежда се същността на младежкия жаргон (наричан още младежки сленг) и се прави кратък преглед на насоките в изследванията върху този социолект в българското езикознание от началото на миналия век насам. Обсъждат се подходите за представяне на съвременната жаргонна лексика в два типа лексикографски издания: речници на неологизмите и специализирани речници на жаргона. Целта на изследването е да се прецени доколко включеният в този тип издания лексикален материал отразява актуалното състояние на българския младежки жаргон и осигурява подходяща емпирична база за езиковедски наблюдения. Установява се, че най-новите печатни речници на жаргона, както и съществуващите до този момент сайтове с жаргонна лексика, основаващи се на техниката краудсорсинг, не покриват критериите за научност и не могат да бъдат достоверни източници на информация.

Ключови думи: български език, социални диалекти, младежки жаргон, неологизация, лексикография.

1. Въведение

През последните десетилетия в речта на младите хора в България се наблюдават съществени промени и задачата за тяхното изследване и описание (включително със средствата на лексикографията) придобива особена актуалност. Въпреки че интерес към темата не липсва, езиковите практики на днешното най-младото поколение продължават да бъдат сравнително слабо разработено изследователско поле. Една от възможните при-

* ORCID 0000-0002-2616-2652; d.blagoeva@ibl.bas.bg

** Публикацията е подготвена с финансовата подкрепа на МОН на Република България по ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“.

чини за това е сложеността на явлението, която поставя пред изследователите редица предизвикателства както от теоретично, така и от методологично естество.

В българското езикознание е утвърдено виждането за младежкия жаргон (наричан още младежки говор или младежки сленг)¹ като социолект (групов говор) от експресивен тип, обособяващ се въз основа на общност във възрастовите особености, интересите и начина на живот на неговите носители – предимно младежи в училищна или студентска възраст (Карастойчева 1988а; Виденов 1990; 2000; 2003; Армянов 1993; 1995; Зидарова 2009; Ковачева 2011; Исса 2014; Михалков 2021 и др.). Цветана Карастойчева определя младежкия говор (по терминологията на авторката – младежки сленг) по-конкретно като „възрастово ограничен групов социолект, използван при неофициално устно общуване. Като речева изява се оформя главно с речника и словообразователния си инвентар. Понякога МС [младежният сленг] има белези на словесна игра и облик на стилова формация“ (Карастойчева 1988а: 185). Авторката отбелязва, че на този групов говор са свойствени следните функции: експресивна, комуникативна и корпоративно обособяваща, като водеща роля има първата от тях. „Разглежданият социолект е привлекателен за младите, защото, от една страна, предлага лексикални средства, които отговарят на естествения за възрастта им стремеж към нестандартен, емоционално наситен и оценъчен изказ, а от друга – апелира към личните им творчески възможности и остроумие и дори разчита на тези техни качества като задължително условие за своето съществуване като комуникативно средство“, обобщава Карастойчева (1988а: 185–186).

Като характерни особености на разглеждания социолект изследователите посочват следните: възрастово ограничение; устна форма и неофициален характер на комуникацията; некодифицираност; несамостоятелност в структурно отношение спрямо книжовния език; хетерогенност (наличие на „микрожаргони“ или „микросленгове“, чиито носители са отделни по-големи или по-малки езикови общности, групиращи се по регионален принцип, въз основа на сходни занимания и интереси или др.); подчертана експресивност и игровост, постигани чрез различни похвати (сло-

¹ Терминологията при отделните автори е различна (вж. коментар при Армянов 2005). Нерядко понятията *жаргон* и *сленг* се отъждествяват (Армянов 1995: 20; Виденов 2000: 181; 2016: 11; Иванов 2022а: 302), но се правят опити и за тяхното разграничаване (вж. Виденов 1993; Кирова 2005; Armiyanov 2010 и др.). В по-общ план жаргонът се определя като „социален говор на лица, обединени от определена близост в професията, образованието, интересите, начина на живот и др., чиято лексика и фразеология, възприета след формална или смислова промяна от книжовния език, диалектите или някои чужди езици или създадена от самите носители, се отличава с ярка експресивност, свобода при употребата и дефективен граматичен строеж“ (Армянов 1993: 4).

вотворчество, семантично преосмисляне или формална трансформация на думи от книжовния език, от диалектите или от чужди езици); динамичност (бързо деактуализиране на повечето жаргонни номинации и заместването им с нови във връзка със смяна на поколенията, носители на жаргона, или със загуба на експресивността на номинацията поради честа употреба), но същевременно и относителна устойчивост на част от жаргонната лексика²; богата синонимия, но и тематична ограниченост при жаргонната лексика и фразеология; вулгаризация и огрубяване на изказа (Карастойчева 1988а; Армянов 1993; 1995; Виденов 1990; 2000; Зидарова 2009; Ковачева 2011; Цонев 2020 и др.). Тези отличителни особености на младежкия жаргон го превръщат в сложно и многоаспектно явление, чието изследване поражда редица трудности.³ Мира Ковачева обръща внимание, че наборът от характеристики, с които обикновено се описва жаргонът, е противоречив, и всъщност се отнася до две явления, определяни от някои автори като първичен и вторичен жаргон. Първичният жаргон е речево (дискурсивно) поведение и се състои в „създаването на жаргонна лексика, което изцяло принадлежи на речта“, а вторичният се свежда до „употреба на жаргонна лексика като езиков репертоар с определен регистър в езика“ (Ковачева 2011: 32–33). „Като езиков репертоар жаргонът може да се описва в речници, достъпен е за всички членове на езиковия колектив и е въпрос на избор“, отбелязва авторката (Ковачева 2011: 36).

Въпросът, който ще ни занимава тук, е свързан с лексикографското отразяване на най-новата жаргонна лексика в българския език. Ще насочим вниманието към подходите за представяне на тази лексика в два типа лексикографски издания: неологични речници и специализирани речници на жаргона, като целта е да се прецени доколко включеният в тях лексикален материал отразява актуалното състояние на разглежданото явление и осигурява подходяща емпирична база за езиковедски наблюдения. Преди да пристъпим към коментара по посочената тема, е необходимо да очертаем накратко по-важните насоки в проучването на речевото поведение на младежта в миналото и днес.⁴

² Така например още в първите изследвания върху младежкия групов говор (разглеждан тогава като „тарикатски език“) се привеждат серия думи, характерни за този говор в междувоенния период, сред които са някои заемки от цигански като *баровец*, *гадже*, *мангизи* (Младенов 1940: 178). Тези и други отдавнашни жаргонни номинации продължават да бъдат активни и в съвременния период (Armianov 2011).

³ Срв. наблюденията на А. Домбровска (Dąbrowska 2022) за съвременния полски младежки социолект и изследователските предизвикателства при проучването му – наблюдения, които до голяма степен са валидни и по отношение на ситуацията в българския език днес.

⁴ Подробен обзор по въпроса вж. при Карастойчева 1988а: 3–13; Виденов 1990: 105 и сл.; Армянов 1995: 35–37 и др.

2. Кратък преглед на насоките в изследванията върху българския младежки жаргон

Изследването на речта на младите хора има вече почти стогодишна традиция в българското езиковедство, като в отделните периоди авторите боравят с различна терминология и методология, а в центъра на вниманието се поставят различни аспекти на явлениято.

Наченки на български младежки говор се наблюдават още преди Първата световна война, но формирането му протича основно през второто и третото десетилетие на XX в. (Младенов 1940; Стойков 1946: 47; Карастойчева 1988а: 3–4; Виденов 1990: 105).⁵ В началото той функционира основно като корпоративен говор на софийските ученици, макар че отделни думи и изрази от този социолект намират разпространение и в други по-големи градове в страната (Армянов 1995: 164). В междувоенния период явлениято се назовава с традиционни определения като „тарикатски език (говор)“, „тарикатски думи“, чрез които се акцентира върху връзката на специфичния изказ на младите хора с тайния език (аргото) на крадците и декласираните елементи (Младенов 1930: 49; 1940: 175; вж. коментар при Виденов 1990: 105; 2000: 180; 2016: 12; Армянов 1995: 19; Воденичаров 2007: 143; Ангелов 2008; Стаменов 2013).⁶ Началото на езиковедските изследвания върху младежкия говор е поставено през 1930 г. с публикацията „Тарикатско-български речник“ от Петко Войников (1930) в сп. „Родна реч“, в която се разглеждат 227 думи от говора на учениците от I софийска мъжка гимназия, а кратък предговор към тази публикация представя редакторът на списанието – Ст. Младенов (1930). Както отбелязва Цв. Карастойчева, в периода преди Втората световна война наблюденията върху младежкия говор са несистемни, като у авторите липсва „стремеж към изчерпателен анализ и богата илюстрация“ (Карастойчева 1988а: 4). През 30-

⁵ Някои автори датират зараждането на жаргона в по-ранен период. Според Г. Армянов (1995: 164) жаргонът „възниква вероятно в края на XIX в. въз основа на съществуващите вече тайни говори в България с активното влияние на териториалните диалекти, книжовния език и някои чужди езици“.

⁶ Произходът на определението „тарикатски език“ е обяснен от Ст. Младенов по следния начин: „Тези, които знаят тайния език, се смятат членове на едно общество или членове на един религиозен орден. И оттам иде името им – думата *tarikat* е турска и значи „религиозен орден“ (Младенов 1940: 175). Авторът добавя още: „И нашенският тарикатски език изпърво не е нищо друго освен език на крадците или апашите, ала след време с неговите и подобни думи си служат и ученици, студенти и др. Първично тарикатският език е наистина таен, скритен език, защото е създаден от лица, които не признават частна собственост и се подвизават най-вече под прикритието на нощния мрак“ (пак там). За същността на „тарикатството“ и за разликите между езика на тарикатите и софийския ученически език между двете войни вж. Ангелов 2008; Стаменов 2013; Личев 2017.

те години материал за проучване на говора на софийските ученици събира и Стойко Стойков, но поради избухването на Втората световна война и по други причини авторът публикува студията си под заглавието „Софийският ученически говор“ едва през 1946 г., след като допълва и осъвременява извлечения материал. Ст. Стойков обръща внимание, че ученическият говор не е резултат от нравствена поквара, а е естествено за младежката възраст явление, което отразява световъзприятието и духовния живот на младите хора. „Ученическите говори занимават преди всичко филолозите, защото осветляват някои страни от живота на езика и дават представа за много от промените в речника като създаване на нови думи, обновяване на словния състав и пр., но те са интересни още за педагози и социолози, тъй като разкриват светогледа и душевния живот на образования млад човек, утрешен член на обществото“, отбелязва авторът (Стойков 1946: 3–4). Със студията „Софийският ученически говор“, както и със следващите си приноси (Стойков 1947; 1957 и др.) видният български езиковед полага основите на социалната диалектология у нас (Карастойчева 1988а: 4; Виденов 1990).

Почти две десетилетия след публикуването на основополагащия труд на Ст. Стойков нови изследвания върху младежкия жаргон не се провеждат. Причините за това са основно идеологически (Армянов 1995: 19; Личев 2017; Стоянов 2019). През 50-те години на XX в. в езиковедската литература, наред с „тарикатски език (говор)“, влизат в употреба и определенията „тарикатски жаргон (речник)“, „хулигански (апашки) език“ (вж. коментар при Виденов 1990: 105; 2016: 12; Стоянов 2019), които имат ярко оценъчно съдържание. Както отбелязва М. Виденов, в онзи период „на широк фронт се води война срещу младежкия жаргон. Видни наши философи „доказват“, че това е буржоазен остатък, рецидив на експлоататорската класа и с нейното отмиране жаргонът ще изчезне. Тази философска прогноза е внушена и на водещите по това време наши езиковеди, които наричат духовитата лексика езикова поквара, грозен език, хулиганска реч и т.н. Лошо направената прогноза подвежда учените да правят ненаучни изявления и да подвеждат обществото с твърдения, лишени от здрав смисъл“ (Виденов 2003: 221). Статии, призоваващи към „борба против тарикатския жаргон“, публикуват учени като Ст. Стойков (принуден под натиска на господстващата идеология да отстъпи от заявените си по-рано научни позиции), Л. Андрейчин и др.⁷ „Борбата срещу хулиганщината не може да се води успешно, ако не се съпровожда и с борба срещу езиковата хулиганщина – тарикатския жаргон“, пише например Л. Андрейчин (2022: 280).

⁷ Вж. коментар и библиография при Личев 2017; Стоянов 2019.

„Липсата на проучвания през 50-те години извънредно затруднява цялостното изследване на МС [младежкия сленг] във времето и е празно-та, която не може да бъде запълнена“, отбелязва Цв. Карастойчева (1988а: 5). В средата на 60-те години изследванията върху речевите прояви на младото поколение се възобновяват, като през следващите две десетилетия в публикации на Тодор Бояджиев, Михаил Въгленов, Венче Попова, Михаил Виденов, Христо Първев, Христо Холиолчев, Цветана Карастойчева, Калина Иванова, Моско Москов и др.⁸ следвоенният младежки жаргон се изследва в „социолого-психологически, общолингвистичен и частнолингвистичен (социалнодиалектоложки)“ аспект (Карастойчева 1988а: 5), както и по отношение на връзката му с езиковата култура.

В следващия период (през 80-те и 90-те години на ХХ в.) най-голямо внимание на жаргона отделят в трудовете си Цв. Карастойчева и Г. Армянов. В редица публикации, централно място сред които заема публикуваната през 1988 г. монография „Българският младежки говор“, Цв. Карастойчева проучва състоянието на студентския сленг върху материал, събран чрез наблюдения върху речта на студентите от Великотърновския университет (Карастойчева 1987; 1988а; 1988б; 1995 и др.). Въз основа на регистрираните от авторката около 1300 лексикални и фразеологични единици⁹ се анализира обстойно лингвистичните особености на разглеждания сленг: начините за словопроизводство, използването на средства от други езикови равнища като експресивизиращи похвати, игрословието и експресивността като негови отличителни черти и пр. Изследванията на Г. Армянов са посветени на жаргона на софийските ученици основно от 80-те години на ХХ в., като се обръща специално внимание на функционалната страна на жаргонната лексика с оглед на експресията (Армянов 1988; 1989а; 1989б; 1995 и др.). След „Кратък речник на думи и изрази от жаргона на софийските ученици“, който е част от изследването „Жаргонът, без който (не)можем“ (Армянов 1989а), авторът публикува отделно и по-голям по обем „Речник на българския жаргон“ с около 4000 думи и близо 1000 фразеологични съчетания (Армянов 1993), като в следващите допълнени и преработени издания (2001; 2012) материалът е обогатен и осъвременен. В изданието от 2001 година например са представени вече над 6100 лексикални единици, „а това съвсем не е малко за един сравнително млад жаргон, какъвто е българският“, изтъква авторът (Армянов 2001: 7). С лексикографските си трудове Г. Армянов полага основите на съвременната социолектна лексикография у нас.

⁸ Библиографски данни за конкретните публикации може да се намерят в Крумова-Цветкова (ред.) 2011.

⁹ Количествените данни привежда Виденов 2000: 183.

През този период речта на софийските ученици в общолингвистичен или социоллингвистичен план проучват също Тодор Бояджиев (1982), Михаил Виденов, Мая Банчева, Петър Сотиров и Ангел Ангелов (Виденов и др. 1996). Проникването на жаргонна лексика в публицистичния стил е изследвано от Владко Мурдаров (1981), Цветанка Николова (1995), Красимир Стоянов (1999), Зигрун Комати (1999), а функционирането на жаргонизми в художествената литература – от Иван Димов и Мери Лакова (1982).

От началото на XXI век насам речта на младите продължава да привлича интереса на българските езиковеди. Лингвистичните особености на съвременния младежки жаргон са предмет на разглеждане в статии на Ваня Зидарова (2009), Катя Исса (2014), Радослав Цонев (2020), а в съпоставителен план с други балкански езици – и в дисертацията на С. Михалков (2021). В социоллингвистичен план с въпроса за жаргона, както и за т.нар. уличен език (част от който е употребата на жаргон), и атитюдите към него се занимават Красимира Алексова (Алексова, Славчева 2008), Георги Армянов (2008; Armiyanov 2010), Михаил Виденов (2008), Стефанка Абазова (2014; 2015; 2020). Проникването на жаргонна лексика в разговорната реч, в езика на медиите, в рекламата, в речта на политиците и др., което е една от проявите на активно действащата през последните десетилетия тенденция към демократизация, е коментирано в публикации на Антония Замбова (2000), Елка Добрева (2003), Цветана Карастойчева (2001; 2005), Людмила Кирова (2008), Елена Каневска-Николова (2008), Владислав Миланов и Надежда Михайлова-Сталянова (2012), Валентина Бонджолова (2015). Жаргонната фразеология като специфичен поглед към света е предмет на изследване в разработки на Емилия Недкова (2003; 2009).

Въпреки продължаващия изследователски интерес към проблемите на младежкия жаргон обаче до този момент липсва цялостно изследване върху актуалното състояние на този социолект. Протичащите през последните десетилетия значителни промени в жаргонната лексика, на някои от които накратко ще обърнем внимание в следващия раздел, заслужават да бъдат обстойно проучени, за да бъде допълнена картината на измененията в речниковия фонд на българския език в посочения период.

3. Обновяване на жаргонната лексика

Подчертаната динамика в българската лексика от последното десетилетие на XX в. насам води до обновяване на речниковия състав в редица негови подсистеми и стилове (Благоева, Колковска 2013). До голяма степен това се отнася и за субстандартата, част от който е жаргонната лексика. „Силно изявената езикова тенденция към демократизация доведе до особено активно словопроизводство в субстандартите и до широко разпрос-

транение на резултатите от него“, посочва Людмила Кирова, като отбелязва водещото място в този процес на семантичната деривация (например *катерица* < КАТ ‘пътен полицај, катаджия’), хибридацията (контаминацията) (*обекуска* ‘обед и закуска в едно’) и съкращаването (абривиация, ДДТ < *Дебели Депресирани Тийнейджърки*; усичане, *сми* < смисъл) (Кирова 2009: 191–192). В жаргонното словообразуване се активизират също и други словообразователни механизми като универбизацията (*идеалка* < *идеално положение*), композицията (*клекопикаещо* ‘жена’) и суфиксацията (*изоптаж* ‘впити женски панталони’ < *изопна*) (Кирова 2009: 192). Общоезиковата тенденция към интернационализация също засяга в значителна степен съвременния младежки жаргон (Зидарова 2009; Благоева, Колковска 2013). Засилва се проникването в жаргонната лексика на чуждоезикови лексикални елементи, като основен източник на заемане е английският език (*бумър, криндж, куул, уау!, йес!, унс* и др.). Част от тези елементи се включват в словообразователни процеси (*френдвам* от *френд* < англ. *friend*, *лайквам* от *лайк* < англ. *like*, *бъгав, бъгвам се, бъгясвам* от *бъг* < англ. *bug*), което води до увеличаване на дела на хибридните образувания в жаргонната лексика. Активизира се и семантичното калкиране (*трева* от англ. *grass* ‘марихуана’).

През последните десетилетия промените в обществения живот, както и в ценностните нагласи, интересите и заниманията на „новите млади“ породиха обособяването и утвърждаването на редица нови неформални общности в младежката субкултура (Дичев, Спасов 2009; Ангелова-Игова 2023 и др.). Те се формират въз основа на сходни интереси, свързани например с различни музикални стилове, компютърни игри, ларп¹⁰ игри, спортни и фитнес занимания и пр. Членовете в съответната общност споделят и специфични речеви практики, в частност – употребата на специфична лексика, свързана със заниманието, което е обединителен елемент на общността. Във връзка с това може да се говори за оформяне на нови младежки групови жаргони (Виденев 1990: 115; Бояджиев 2011: 232). С някои изключения тези иновационни процеси в българското социолектно пространство засега не са добре проучени. По-задълбочено са изследвани социолектите на геймърите и компютърджиите¹¹ (Кирова 2007; 2010; Николова 2023), ограничени наблюдения или отделни сведения намираме за жаргона на софийските рокери (Виденев 1990: 115), на ларпаджиите (Или-

¹⁰ Ларп – „Вид ролева игра с отворен край, обикн. с исторически фантастичен, военен и др. сюжет, при която участниците са в реално пространство и със съответстващо на сюжета облекло и снаряжение“ < англ. Live Action Role Play ‘ролева игра на живо’ (Речник на новите думи в българския език 2021: 187). За особеностите на т.нар. ларп култура вж. Илиева 2018.

¹¹ Терминът е предложен от Л. Кирова (2007; 2010).

ева 2018: 256) и др. Нововъзникващите неформални общности са с преобладаващо младежки състав и техните членове обикновено са носители и на младежкия жаргон, т.е. може да се очаква, че между младежкия жаргон и лексиката, специфична за новите младежки групови говори, в повечето случаи има области на припокриване и взаимовлияние.

Активен генератор на иновации в съвременния български младежки жаргон е комуникацията в интернет (Михалков 2021), чиито особености са широко коментирани в научната литература в последно време (вж. Кирова 2007; 2010; Грозева 2010; 2017; Тодорова 2015; Коцев 2015). Голяма част от новата лексика, с която си служи днешното „инфо поколение“ (по определението на Л. Кирова) е свързана със съвременните средства за комуникация, с интернет, с актуалните социални мрежи и платформи за споделяне на съдържание и пр. (*поствам, гугълвам, туитвам, тиктокър, ютюбър, инстаграмаджия, фейсбукар*). В много случаи тази лексика разширява кръга на употребата си, като придобива популярност и сред интернет потребителите от други възрастови групи, т.е. превръща се от иновация с речев характер във „вторичен жаргон“ (в изяснения по-горе смисъл). Така речта на „инфо поколението“ става източник на потенциални лексикални иновации в разговорния пласт на речниковия състав (Кирова 2007; 2010).

4. Съвременната жаргонна лексика и лексикографията

4.1. Част от нововъведенията в съвременната жаргонна лексика намират отражение в речниците на неологизмите. Тук ще разгледаме практиката в най-новия български неологичен речник – *Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на XXI век)* (2021). Според следваната от авторите концепция в речника жаргонна лексика се отразява ограничено – само в случаите, когато съответна жаргонна по произход лексикална или фразеологична единица е разширила сферата си на употреба и са засвидетелствани нейни неоказионални употреби в писмени източници (главно в текстове от печатните медии или в художествената литература). Включените в речника единици с квалификатор „жаргонно“ са малобройни – съставляват 1,2% от общия брой заглавни единици. Като пример може да се приведат неосемантизмите *кифла* ‘девойка или млада жена, отличаваща се с предизвикателна външност и подчертано сексапилно излъчване, капризно и претенциозно държане и обикн. невисока интелигентност’, *копач* ‘1. компютър, оборудван със специален хардуер, за добив на криптовалута’, ‘2. човек, който се занимава с добив на криптовалута’, неологизмите *обран* ‘за поведение, изказване и под – който не съдържа прояви на излишни емоции’, *фейсбуча* ‘редовно общувам, пиша си с някого във Фейсбук или разглеждам информация във Фейсбук’, както и

новите устойчиви съчетания *весел балон* ‘нелегално продаван балон, напълнен с упойващ газ, чието вдишване води до еуфорично настроение’, *къси пари* ‘малка сума пари’. Голяма част от маркираните като жаргонни единици в речника принадлежат към компютърния жаргон (*ап, бан, бан-вам, фотошопвам, фотошопирам*).

Информацията от разглеждания речник може да послужи за ориентация относно резултатите от експанзията на жаргонната лексика към други стилове и сфери на употреба, но този тип лексикографски трудове по принцип нямат за цел да представят в пълнота промените в състава на социолектите. Ето защо неологичните речници само частично може да бъдат използвани като източник на емпиричен материал за изследване на съвременния младежки жаргон.

4.2. След третото издание на „Речник на българския жаргон“ на Г. Армянов (2012) – труд, издържан в добрите традиции на българската лексикография, е публикуван само един речник, насочен към описание на съвременната жаргонна лексика¹²: „Нов речник на уличния жаргон“ с автор Н. Стоименова (2017). В краткия увод авторката отбелязва: „Изразите, събрани в речника, са част от разкрепостената, небрежна реч, с подчертана експресивност и специфични черти. Това е силно неформален, неконвенционален език, който по естествен път потопа читателя в света на различни субгрупи и субкултури“ (Стойменова 2017: 7). Пояснено е също така: „Съдържанието на книгата е почерпено от извора. Думите и обясненията им са събирани от носителите на езика чрез проекта neolog.bg¹³, както и чрез сайта www.bgjargon.com“ (пак там: 6).

На практика речникът е извадка от съдържанието на сайта и „наследява“ всички особености на този ресурс, в който думите и изразите (заедно с обяснението на значението им, етимологични данни и илюстративните примери) се изпращат от самите интернет потребители. Принципите за подбор и модерация на информацията в сайта не са изяснени. Това налага впечатлението за несистемност и случайност и поставя под съмнение достоверността на публикуваните сведения относно семантиката, стилистичните особености, териториално разпространение, произхода и степента на употребимост на привежданите думи и изрази. В сайта присъстват не само жаргонизми, но и лексика, която няма жаргонен характер: индивидуални употреби (изрази, характерни за идиолекта на отделна личност), диалектизми и архаизми (като *навурче, плавец, пладня* ‘държа стадото на сянка’), единици от книжовната лексика със стилистично неутрален

¹² Тук не вземаме предвид някои нови лексикографски издания, насочени към описание на определени урбанолекти (обикновено в тяхно предходно състояние), като например „Бургаският жаргон до 1989“ (Иванов 2022а).

¹³ Към настоящия момент сайтът вече не е достъпен.

или разговорен характер (като *пладне*, *пакна си очите*) и др. Най-вероятно в подобни случаи се отнася за агноними (непознати за конкретния информатор думи и изрази, които не са част от активния му речников запас и поради това биват възприемани от него като „нови“, жаргонни). Съмнения породат и редица от опитите за обяснение на произхода на представените думи и изрази. Например при съществителните *пласа*, *пласичка* (елемент от русенския урбанолект) би следвало да се търси влияние на румънския език, а не словообразователна връзка с *пласт* и *пластмаса*, каквото е обяснението на информаторите.

Както сайтът, така и „Нов речник на уличния жаргон“ нямат претенции за научност, а са преди всичко източник за забавление. Поради тази причина те трудно биха могли да послужат като меродавен и изчерпателен източник за информация относно българския младежки жаргон и иновационните процеси в него.¹⁴ Налага се изводът, че основно място при събирането на емпиричен материал за изследвания върху социолектите продължават да имат традиционните езиковедски методи (включено наблюдение, директен запис, беседа, анкета), а модерната напоследък лексикографска техника за краудсорсинг (привличане на самите потребители на лексикографските ресурси в набирането и обработката на езиковия материал, вж. Lazić, Milenković 2020) в случая би могла да играе помощна, второстепенна роля.

5. Заключение

Може да се каже, че отдавна съществуващият младежки жаргон в последно време търпи трансформации, като от вид групов говор се превръща в своеобразен „постмодерен интердиалект“ (Dąbrowska 2022: 188). Той споделя пресечни области и си взаимодейства с множество новоформиранни (микро)социолекти. Очертават се тенденции за разширяване на възрастовата граница на неговите носители, както и за експанзия на жаргонната лексика към разговорната реч и към други функционални сфери.

Направеният тук кратък преглед показва, че обстойното проучване и научно издържаното лексикографско описание на актуалното състояние на българския младежки социолект е изследователска задача, която все още чака своето решение в българското езикознание.

¹⁴ Резерви относно достоверността на информацията в сайта изказва и изследователят на бургаския урбанолект М. Иванов: „С удоволствие се запознахме със сайта ВГжаргон. Въпреки превъзходния стил и чувството за хумор на авторите и сътрудниците обаче, ние не можем да го използваме. Там няма датиране и сигурно локализиране на събрания материал, понеже единственото доказателство е заявката от информатора. [...] Не е направен опит за разграничение на диалектни думи от жаргонизми“ (Иванов 2022б: 301).

ЛИТЕРАТУРА

- Абазова, Стефанка 2014. Езикови нагласи на мъжете и жените към жаргонизмите, вулгаризмите и професионалната лексика в речта на мъжете и жените. В: *Научни трудове, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“*. Филология, Т. 52, кн. 1, сб. А, 9–22.
- Абазова, Стефанка 2015. Езикови нагласи към жаргонизмите. В: *Славистиката и българистиката днес: въпроси, идеи, посоки*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 563–571.
- Абазова, Стефанка 2020. *Българите за жаргона, вулгаризмите и професионалната лексика*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Алексова, Красимира, Цветелина Славчева 2008. Уличният език (кой, къде, кога, защо, в каква степен – анкетно проучване). В: *Проблеми на социолингвистиката. Агресията на уличния език*. Т. 9. София: Международно социолингвистическо дружество, 162–170.
- Ангелов, Ангел 2008. Софийският тарикатски жаргон, наричан още софийски ученически говор. В: *Проблеми на социолингвистиката. Агресията на уличния език*. Т. 9. Велико Търново: ИК „Знак’94“, 157–161.
- Ангелова-Игова, Боряна 2023. Спортните субкултури – какво ни казват за днешните младежи? *Етика, наука, образование*, 1, 67–72.
- Андрейчин, Любомир 2022. На борба против тарикатския жаргон. В: Вл. Миланов (съст.). *Езиковата бележка от Балан до днес*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 276–280.
- Армянов, Георги 1988. Фонетични и морфологични особености на софийския ученически жаргон. – В: *Проблеми на социолингвистиката*. Т. 3. София: БАН, 156–171.
- Армянов, Георги 1989а. *Жаргонът, без който (не) можем*. София: Наука и изкуство.
- Армянов, Георги 1989б. Жаргонът и езиковата култура (опит за социолингвистичен анализ). *Български език и литература* 3, 8–13.
- Армянов, Георги 1993. *Речник на българския жаргон*. София: 7М+Логис.
- Армянов, Георги 1995. *Българският жаргон. Лексико-семантичен и лексикографски аспект*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Армянов, Георги 2001. *Речник на българския жаргон*. София: Фигура.
- Армянов, Георги 2005. Терминологичните проблеми в областта на социалните диалекти. – В: *Езиковедски приноси в чест на чл.-кор. проф. Михаил Виденов*. София: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 277–288.
- Армянов, Георги 2008. Езикът на улицата, отразен в интернет форумите. – В: *Проблеми на социолингвистиката. Агресията на уличния език*. Т. 9. София: Международно социолингвистическо дружество, 79–85.
- Армянов, Георги 2012. *Речник на българския жаргон*. София: Фигура.

- Благоева, Диана, Сия Колковска 2013. Динамика и иновационни процеси в българската лексика в края на XX и началото на XXI век. В: Л. Крумова-Цветкова, Е. Пернишка (ред.). *Българска лексикология и фразеология. Т. 1. Българска лексикология*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 215–394.
- Бонджолова, Валентина 2015. *Особености на рекламния език и стил. Лексикален аспект*. Велико Търново: Фабер.
- Бояджиев, Годор 1982. Съществува ли младежки жаргон в София? *София 2*, 13–15.
- Бояджиев, Годор 2011. *Българска лексикология*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Виденов, Михаил 1990. *Българска социолингвистика*. София: УИ „Климент Охридски“.
- Виденов, Михаил 1993. *Софийският език*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Виденов, Михаил 2000. *Увод в социолингвистиката*. София: Делфи.
- Виденов, Михаил 2003. *Българската езикова политика*. София: Международно социолингвистично дружество.
- Виденов, Михаил 2008. Агресията на уличния език. В: *Проблеми на социолингвистиката. Агресията на уличния език*. Т. 9. София: Международно социолингвистическо дружество, 20–24.
- Виденов, Михаил 2016. По някои терминологични въпроси на социолингвистиката. *Български език*, 1, 7–15.
- Виденов, Михаил, Мая Банчева, Петър Сотиров, Ангел Ангелов 1996. *Социолингвистиката и ученическата реч*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Воденичаров, Петър 2007. *Социолингвистика*. София: ИК „СемаРШ“.
- Войников, Петко 1930. Тарикатско-български речник. *Родна реч*, 2, 67–76.
- Грозева, Мария 2010. *Езикът в интернет*. София: Логопедичен център „Ромел“.
- Грозева, Мария 2017. Отново за езика в интернет. *Проглас*, 2, 202–209.
- Димов, Иван, Мери Лакова 1982. Същност на жаргона и мястото му в художествената литература. В: *Българското словно богатство*. София: Народна просвета, 71–74.
- Дичев, Ивайло, Орлин Спасов (съст.) 2009. *Новите млади и новите медии*. София: Институт „Отворено общество“.
- Добрева, Елка 2003. Демократизация, колоквиализация и/или постмодернизация в медийния дискурс. *Съпоставително езикознание*, 1, 22–51.
- Замбова, Антония 2000. *Манипулативни езикови стратегии в печата*. София: СемаРШ.
- Зидарова, Ваня 2009. Именната система в българския младежки сленг (субстантивна лексика). – *Slavia Meridionalis*, 9, 162–170.
- Иванов, Митко 2022а. *Бургаският жаргон до 1989*. Бургас: Регионална библиотека „П. К. Яворов“.
- Иванов, Митко 2022б. Бургаският жаргон до 1989 г. (опит за дефиниране на темата „градски жаргон“). *Известия на Бургаския музей*, 8, ч. 2, 301–311.

- Илиева, Ангелина 2018. *Ларп културата: между и отвъд*. София: Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей, БАН.
- Исса, Катя 2014. Отражение на софийския жаргон върху речевата ситуация в България. *Наука*, 3, 44–46.
- Каневска-Николова, Елена 2008. Влиянието на уличния език върху езика на смолянските регионални вестници („Отзвук“, „Родопски вести“, „Родопи вест“). В: *Проблеми на социолингвистиката. Агресията на уличния език*. Т. 9. София: Международно социолингвистическо дружество, 85–92.
- Карастойчева, Цветана 1987. Младежният сленг – единство на иновация и традиция. *Български език*, 4, 297–304.
- Карастойчева, Цветана 1988а. *Българският младежки говор*. София: Наука и изкуство.
- Карастойчева 1988б: Карастойчева, Цветана. За някои нови тенденции в развитието на българските социолекти от сленгов тип. В: *Втори международен конгрес по българистика. Доклади*. Т. 5. София: БАН, 66–77.
- Карастойчева, Цветана 1995. Синонимията в българския младежки сленг (С оглед към стилистичната и семантичната диференциация в речника му). В: *Трудове на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Филологически факултет, Езикознание*, т. 31, кн. 2, 293–304.
- Карастойчева, Цветана 2001. Прояви на сленгизация в съвременната журналистика. В: *Езиковедски изследвания в памет на проф. Русин Русинов (1930–1998)*. Велико Търново: Фабер, 167–172.
- Карастойчева, Цветана 2005. Стилистична дисхармония по сленгов образец в днешната медийна практика. В: *Проблеми на социолингвистиката. Съвременни форми на съществуване на българския език*. Т. 8. София: Международно социолингвистическо дружество, 88–91.
- Кирова, Людмила 2005. Сленг = жаргон? В: *Проблеми на социолингвистиката. Съвременни форми на съществуване на българския език*. Т. 8. София: Делфи, 114–119.
- Кирова, Людмила 2007. *Компютърните технологии и българският език*. София: СемаРШ.
- Кирова, Людмила 2008. Оварваряването на езика – фактори и перспективи. В: *Проблеми на социолингвистиката. Агресията на уличния език*. Т. 9. София: Международно социолингвистическо дружество, 231–244.
- Кирова, Людмила 2009. Иновации в производството на съвременна българска лексика. *Slavia Meridionalis* 9, 191–202.
- Кирова, Людмила 2010. *Езикът на BG инфо поколението*. София: Галик.
- Ковачева, Мира 2011. За жаргона интердисциплинарно. *Съпоставително езикознание*, 2, 32–48.
- Комати, Зигрун 1999. Влияния на младежкия език и на медийния език върху днешния немски и български език. В: *Медиите и езикът им/ни*. София: ЕТО, 198–203.

- Коцев, Русин 2015. *Българският език като функционираща система в интернет комуникацията*. Дисертация. Велико Търново.
- Крумова-Цветкова, Лилия (ред.) 2011. *Библиография по българска лексикология, фразеология и лексикография 1950–2010*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“.
- Личев, Валери 2017. Борбата срещу младежкия жаргон по времето на социализма. В: *Философията: от модернизъм към постмодернизъм 2016*. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 202–233.
- Миланов, Владислав, Надежда Михайлова-Сталянова 2012. *Езикови портрети на български политици*. Ч. 1. София: УИ „Св. Климент Охридски“, Център за анализ на политическата и журналистическата реч.
- Михалков, Симеон 2021. *Младежки социолекти в балканските езици*. Автореферат на дисертация. София. [<https://www.uni-sofia.bg/index.php/-bul/content/download/248501/1639196/version/1/>] достъп 01.12.2023.
- Младенов, Стефан 1930. Тарикатският език на българските ученици. *Родна реч*, 2, 65–66.
- Младенов, Стефан 1940. „Тарикатският“ език. *Златорог*, 4, 175–179.
- Мурдаров, Владко 1981. Използуване на елементи от жаргона в публицистичния стил. В: *Журналистика и езикова култура*. София: Наука и изкуство, 56–64.
- Недкова, Емилия 2003: Тематични полета на жаргонните фразеологизми в българския език. В: *Арnaudов сборник*. Т. 3. Русе: Лени-Ан, 341–347.
- Недкова, Емилия 2009. Жаргонните фразеологизми като специфичен поглед към света. *Проглас* 2, 122–134.
- Николова, Дияна 2023. Комуникативни и езикови особености на компютърния жаргон във виртуалната комуникация. *Реторика и комуникации*, 57, 127–150. [https://rhetoric.bg/wp-content/uploads/2023/10/Issue-57-October-2023_Nikolova.pdf] достъп 01.12.2023.
- Николова, Цветанка 1995. Англицизми, диалектизми, жаргонизми и още -изми в стилистичната разговорна реч и преса – оригиналничене, стил, норма? В: *Проблеми на българската разговорна реч*. Т. 3. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 127–131.
- Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на XXI век)*. София: Наука и изкуство, 2021.
- Стаменов, Максим 2013. Тарикати и ученици (Или приносят на проф. Стойко Стойков за характера на социалната стратификация на езика в София между двете световни войни). *Български език*, 3, 63–70.
- Стоименова, Нели 2017. *Нов речник на уличния жаргон*. София: Millenium.
- Стойков, Стойко 1946. Софийският ученически говор (Принос към българската социална диалектология). В: *Годишник на Софийския университет, Историко-филологически факултет*, т. 42, 3–73.
- Стойков, Стойко 1947. Българските социални говори. *Език и литература* 5, 3–16.

- Стойков, Стойко 1957. Социалните диалекти (На материалe българскогo язькa). *Вопросы языкознания* 1, 78–84.
- Стойанов, Красимир 1999. *Обществeните промени (1989–1996) и вестникарският език*. София: Международно социолингвистическо дружество.
- Стойанов, Красимир 2019. *Езикoведитe българисти през първoтo десетилетие на социализма (1944–1954): принос към историята на българското езикoзнание*. Велико Търново: ИК „Знак’94“.
- Тодорова, Биляна 2015. *Лингвистични аспекти на компютърно опосредстваната комуникация: по материали от форумите на bg-татта*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“.
- Цонев, Радослав 2020. Някои начини за изразяване на абсолютната превъзходна степен в българските интернет форуми. *Български език*, приложение, 147–165.

*

- Armianov, Gueorgui 2010. Les dialectes sociaux européens et les relations Est-Ouest dans la linguistique. *Revue des études slaves*, 2/3, 333–338.
- Armianov, Gueorgui 2011. Lexique d’origine tsigane / rrom dans les sociolectes bulgares. *reCHERches*, 7 121–130. [<http://journals.openedition.org/cher/12733>] достъп 11.07.2023.
- Dąbrowska, Anna 2022. Slang młodzieżowy jako przedmiot badań – problemy z pisaniem o języku nastolatków. *Społeczeństwo. Edukacja. Język*, 16, 183–198.
- Lazić Konjik, Ivana, and Ana Milenković 2020. The Development of the Open Dictionary of Contemporary Serbian Language Using Crowdsourcing Techniques. In: Z. Gavriilidou, M. Mitsiaki and A. Fliatouras (eds.). *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion*. Vol. I. Democritus University of Thrace, 479–484.

Diana Blagoeva

Institute for Bulgarian Language
Sofia

THE NEW IN BULGARIAN YOUTH SLANG AND LEXICOGRAPHIC PRACTICE

Summary

The article discusses the problem of lexicographic representation of contemporary Bulgarian slang vocabulary. It examines the essence of youth slang and provides a brief overview of the directions in research on this sociolect in Bulgarian linguistics from the beginning of the last century to the present. The approaches to presenting contemporary slang vocabulary in two types of lexicographic pu-

blications are discussed: dictionaries of neologisms and specialized dictionaries of slang. The aim of the study is to assess to what extent the lexical material included in these types of publications reflects the current state of Bulgarian youth slang and provides a suitable empirical basis for linguistic observations. It is established that the latest printed dictionaries of slang, as well as existing websites with slang vocabulary based on crowdsourcing techniques, do not meet the criteria for scientific rigor and are not reliable sources of information.

Keywords: Bulgarian language, social dialects, youth slang, neologism, lexicography.